

Ёс укши ыйтәвәсемпе

Ёсне кура - ёс укши?

Чәвашстат пелтернә тәрәх, районти организационенче ёслекенсен уйәхри пәтәмешле ватам ёс укши шайё кәсалхи сакәр уйәхра 5084 тенкәле танлашнә. Ку вәл иртнә сұлхи сав вәхәтринчен 46 процент пысәкрах. Республикпе ватам ёс укши 7798 тенкәле танлашть. Республикәри районсем хушшинче ватам ёс укши виши енепе пирән район вара 11-меш вырән йышәна.

Ёс укши виши промышленноста ёслекенсен районән ватам кәтартәвәнчен самай пысәкрах. Вәл 10835 тенкәле танлашть е районән ватам кәтартәвәнчен 2,1 хут пысәкрах.

Статистика управленийән даннайёсемпе пурәнма кирлэ чи пәчәк вишерен те сахалрах ёс укши түлекен организационен шучё Муркаш районенче чи нумайи – вәл 48. Ытларах вәсем ял хушаләх предприятийёсем, культура тата вөрентү учреждениёсем.

Ял хушаләхенче ёслекенсен ёс укши шайё пәчәкки уйрәма кәткәс проблема пулса тарать. Кәсалхи январь – август уйәхәсенче ватам ёс укши виши кунта

3107 тенкәле танлашнә. Вәл иртнә сұлхи сав вәхәтриве танлаштарсан 1,5 хут үснә пулин те, районән ватам кәтартәвәнчен 39 процент пәчәкрех. Ёс укши уйрәма сахал түлекенсем хушшинче «Колос» хупә акционер обществи (1391 тенкә), «Лидер» агрофирма» чикәллә явапләхлә обществи (1423 тенкә), «Передовик» ял хушаләх производство кооперативе (1495 тенкә).

Чәваш Республикпе 2007 сұлхи иккәмеш квартал итогёсемпе ёслекен сынсен пурәнма кирлэ чи пәчәк укша-тенкә шайё 3368 тенкәле танлашть. 13 ял хушаләх предприятийенче вара ёс укшине пурәнма кирлэ чи пәчәк шайран та сахал түлессә.

Культура учрежденийенче вәл хуракансен сур султа уйәхри ватам ёс укши 2946 тенкәле танлашнә е пурәнма кирлэ чи пәчәк укша-тенкә шайәнчен 13 процент сахалрах. Библиотекәсенче ёслекенсен ёс укши ватамран 3146 тенкә пулнә. Вәл та пурәнма кирлэ чи пәчәк укша-тенкә шайне ситеймест.

Вөрентү отрасленче шул

сұлне ситмен ача-пәча учреждениёсенче вәл хуракансем пурәнма кирлэ чи пәчәк укша-тенкә шайәнчен 17 процент сахалрах ёслесе илессә. Сакәр уйәхра вәл вара ватамран 2810 тенкәле танлашнә.

Ёслекенсенче ёс укши түлессине лайәхлатас енепе комисси ларәвәсене ирттерессә. Унта предприятисемпе организационен ертүсисемпе тәп бухгалтересене те ченессә. Ертүсисене пурне те ёс укши түлессине премисем парассин положенийенче сөнәрен пәхса тухма сөннә. Кунпа пәрлех ял хушаләх предприятийенсен ёсченёсем хушшинче ёс вәхәчән уйәхри нормисене пурнәсламаннисене тупса паләртассипе те уйрәм ёссем туса пымаллине паләртнә.

Ёслекенсенче ёс укши мән чухлэ шутласа панине кура уйәрнине тәпчес тәллөвеле в ы р а н а н - в ы р а н а н тәрәслөвсем ирттерессә. Чәвашстат октябрь уйәхәненче асаннә ыйтупа тәрәслөвсем ирттерме паләртать.

Э. СИМАКОВА,
район администрацийән экономика пайән пусләхә.

Вулаканпа калашатпәр

Шыв ыйтәвә пиркиех

Район хасачән редакцине Шаптак Муркаш яләнче пурәнмакан Л.А. Атласкинран сыру килчә. Ял сыннисем ячәле сырнә сырура сәмаха ялта пурәнмакансене шывпа йөркеллэ тивәстәрсе тәманни пирки пырать. Уйрәмаха сұллахи вәхәтра колонкәсенче шыв сукки сынсене пәшәрхантармаллих пәшәрхантарать. Кун пирки район администрацийән пусләхән сүмәнчен В.Г. Никитинран сәкән пек хурав илтәмәр:

«Район администрацийән капиталла строительство, архитектура тата пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналла хушаләх управлений Л.А. Атласкин сырәвә сине хуравланә май савна пәлтәрет. Район администраций икә сур каяллах сынсене шывпа тивәстәрсе тәракан системәна муниципалла харпәрләха кусарасси пирки Е. Андреев яч. хис. хушаләх правление сөнүпе тухнә. Анчах правлени кун пек йышәну туман.

Шывпа тивәстәрсе тәмалли правләсемпе килешүүлән енчен те шыва пур чухне те парса

тәмацсә, унән срокёсене пәсацсә тата шыв пахаләх тивәстәрмест пулсан, кунпа пәрлех шывпа уса куракан нормативла право акцёсемпе пәхнә пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналла услугәсемпе тивәстәрмелли услосивене пәсмасть пулсан, коммуналла услугәсемшән түлемелли висене чакарацсә.

Услугәсемпе тивәстәркен предприятти юсав ёсёсем туса ирттернә тапхәрта улугәсем парассине уйрәм вәхәтләха чарасси пирки малтанах пәлтәрнети пурәнмакансемшән пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналла усугәсемшән түлемелли висене сөнәрен шутласа памалли сәлтәв пулса тарать.

Услугәсемпе тивәстәркен хайән полномочийёсемпе килешүүлән потребителсен заявленийёсене пәхса тухма, вәхәтра тата пахаләхлә услугәсемпа чәрмантаракан сәлтәвсене пәтерме тивәс.

Енчен те пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналла услугәсем пуллине тата аварисене пула потребителсен пурләхне е сыв-

ләхне сиен күнә тәсләхсем пулсан, потребител ыйтнә е сыру сырса янә хысән пәр таләк хушшинче комисси сәк факта паләртать. Комиссире потребител те пулать.

Район администрацийә Е. Андреев яч. хис. хушаләх шывпа тивәстәрессипе килешүсем туман, услугәсемшән пуханна парамсене законодательствәпа килешүүлән шыраса илме сөннә, коммуналла услугәсемпе тивәстәрмен тапхәршән түлев висене чаракассин методикпе йөркине әнлантарса панә.

Муркаш яләнчи Новая Колхозная, Колхозная урамсенчи автобуссене проектпа смета документацийёпе килешүүлән тавацсә. Малтанхи проектпа сур сарлакәшә 6 метр, вәрамәшә 560 метр пулмалла пулнә. Халхи вәхәтра проектпа улшәкәшә кәртнә. Сур сарлакәшә 4,5 метр хаварнә, сур тәршәшә вара Колхозная урампа 180 метра ситәрнә. Сур туман укша-тенкәне район тата Муркаш ял тәрәхән бюджетсенчен уйәрнә. Сур тавацси проектпа пәхнә пек пулса пулать».

Сәнәлөх

Таксистем таксометрпа уса курма тивәс

2003 сұлхи майән 22-мешәнче «Наличнәй укша-тенкә расчечёсем тунә чухне тата түлев карттисемпе расчечсем тунә чухне тәрәслөвеле касса техникпе уса курацси сичен» 54 № Федералла саккун йышәннә. Асаннә саккунән 2-меш статийе килешүүлән таварсем сунтнә, тәрлэ ёссем пурнәслапнә е услугәсем панә, сав шутра сәмәл автомашинәсемпе пассажирсене илсе сүренә чухне те наличнәй укша-тенкә расчечёсем тата түлев карттисемпе расчечсем тунә чухне Рацсәй территорияенче пур организационемпе уйрәм предпринимательсем те обязательнәй йөркепе патшаләх реестрне кәртнә тәрәслөвеле касса техникпе обязательнәй йөркепе уса курма тивәс.

2004 сұлхи октябрән 1-мешәнчен тытәнса 2007 сұлхи августән 1-мешәнчен таксистем таксометрсем туняма тата вәсемпе уса курма пултарайман. Мәншән тесен вәсем Рацсәй Федерацийән тәрәслөвеле касса техникни патшаләх реестрне пулман. Савәнпа та пассажирсене илсе сүренсен портативлә касса аппарачёсемпе уса курмалла пулнә.

2007 сұлхи августән 1-мешәнче промышленносаң федералла агентстви 321 № хушупа Рацсәй Федерацийән тәрәслөвеле касса техникни патшаләх реестрне «Стайер-02К» таксометра кәртнә. Ана Курск хулинчи «Счетмаш» уса акционер обществи туса кәларать. Сапла вара таксистсен августән 1-мешәнчен тытәнса наличнәй укша-тенкә расчечёсем тунә чухне асаннә таксометрпа уса курмалла.

Е. МАСЛЕННИКОВ,
нарук инспекцийән нарук түлекенсемпе ёслекен пайән специалистсә.

Ёненекенсем валли

Шурча чиркөвә тепәр хут ёслеме пусларё

Турә яланах пирәнпе пуллине пурнәс хай сирәплетет. Совет влассә вәхәтәнче хупәннә чиркүсем тинех сөнәрен усалма пусларёс. Муркаш районенчи Шурча салинче пурәнмакансемшән те, сывәхри ялсенчи Турра ёненекенсемшән те кәтнә вәхәт ситрә.

Шупашкар тата Чәваш Митрополичә Варнава Архиепирпилленипе Савватий Епископ тахсантапна хупә тәнә, Таса Турә Амәшә Успени чиркөвене сөнәрен хута яма Турра ёненекенсемпе, Чәваш Епархин Духовнәй ашшә Геннадий аттепе Шупашкар хулинче тата Шупашкарпа Муркаш районенсенче ёслекен чиркүсен настоятелёсемпе пәрле пулса сәветит турёс. Савватий Владыка чаплә кәлэ ирттерчә. Пысәк прасника уявлама Турра ёненекенсем тавари ялсенчен те нумай пустарәннипе чиркүре пурте вырнасаймарёс, чылайшә службәна урамрах итлесе ирттерчә. Таса Турә Амәшә Успени прасникә умән пулчә сәк телеллэ кун ёненекенсемшән.

– Турә пуләшнине, Чәваш Митрополичә Варнава пилленипе Шурча салинче Таса Турә Амәшә Успени чиркөвене усма май килчә. Турә вәсене пәраханнинне, пуләшнине туйса тәрацсә. Халәх Турра ёненни патне таварнни пәр-пәрне хиселпесе пурән-

ма пуләшть, Туррәмәрән пурнәслапнаим ёсә суккине сирәплетет. Кирпәрен купаланә чиркүсем Чәваш енре нумаях мар. Шурчасем вәл енчен тейлэй. Турә сурчә сирәп, лайәх вырәнтарать. Нумаях пулмәсть мана Муркаш районенчех Шатракасси чиркөвене сәветит туман тур килчә. Чиркүсем усални пире савәнтарать, – терә Савватий Владыка Шурча чиркүне сәветит тунә хысән.

Чәваш Епархин Духовнәй Ашшә Геннадий Атте сәмахә пурин чунне те кайса тиврә:

– Ирсәр влассә вәхәтәнче чиркүсене варалама, Турра ёненекенсене Сүлти Аттемертен сивәтме тәрәшрәс. Анча халә Турә пуләшнине нумай сур ёслем чиркүсем хута каяцсә. Вараланнә чунсем тасалса сирәплөвеле пырацсә, пәр-пәрне хиселпесе пурәнма Турә вәй-хәват парать. Семьери хутшәнусем те сирәплөвелецсә. Ачисем ашшә-амәшөсене ытларах хиселпеме пусларёс. Общество та Турра ёненекенсем ененлөе малтанхи пек мар, урәхла пәхәть, сиенлэ йәласенчен тасалать.

– Сәкарпа сәс пурәнмасть этем, чун апачә те кирлэ пире. Вәл пулсан сынсен кәмәлөсем те усарах. Чиркүсем усни халәхсене пәр-пәрнине лайәхрах хутшәнма май парать, сәмрәксене

тәрәс воспитани пама пуләшть. Сәкән патне әнтәлөсә паян ялсенче нумайшә, – терә район администрацийән пусләхән сүмә Алевтина Андреева – халәха, чиркү ёсченёсене тав туса.

Шурча чиркөвене 1805 сұлта Турра ёненекенсен укши-тенкипе хута янә пулнә. Самана улшәкәшә кунта юсав мастерскойә пулнә. Кирпәчен купаласа лартнә Турә сурчә паянхи кун та хитрен куранса ларать. Чиркөвә тепәр хут усасишән прихут сыннисем темице сур каяллах тәрәшма пусларёс. Сине тани сая каймарё. Халәх укши-тенкипе усма май килчә Шурча чиркөвене.

Халә Николай атте сәк прихутри Турра ёненекенсемпе пәрле тачә ёслесе Николай Чудотворец Сәветтуй престолне усасишән.

– Мухтав Турра, – тет вәл. – Таса Турә Амәшә Успени чиркөвене хута янә пек, сәк чиркүрех Николай Чудотворец Сәветтуй престолне те хута янә тәрәшпәр. Пур пуләшакана та тав тәватәп. Пуләшу парас текенсене хавасах кәтсе илөпәр. Сәкә Турра килешүүлэ ёс пулэ.

Алина СМЕРНОВА,
Чәваш патшаләх университетчән журналистика факультетчән 2-меш курс студентки.

Аса илү

Утмәл сур иртрә унтанпа

Эпир Муркаш шуләнчен 1947 сұлта вөрәнсе тухнәранпа кәсал шәпах 60 сур ситрә. Вәрсә чарәннәранпа 2 сур кәна ситнәччә. 25 сәмрәк вөрәнсе тухрәмәр шултан. Вәл шутран 15 арсын ачапа 10 хәр ача.

Эпә хам 1-меш класа кайса 10-меш класран мәнле вөрәнсе тухнине те питэ лайәх аставатәп. Анчах та хамәра вөрәннәсә учительсене, пәрле вөрәннисене пурне те аставаймастәп ёнтә. Сәк аса илөвө сырма та чылай пуләшу ыйтма тиврә. Вәсене уншән тав сәмахә калатәп. Чи малтанах шулән халхи директорне В.В. Ялушкина 60 сур каялла шултан вөрәнсе тухнисен списокне тупса панәшән тавтапүс. Унтан вара пәрле вөрәннисен кун-сұлне тупса паләртма пулшәшән вәсен таванёсене, пуслисене, ял-йыша тав тавасшән.

1-меш класа эпә 1937 сұлта е 70 сур каялла Мән Сәнтёрти ватам шула кайрәм. Манән

атте финанс ёсне вөрәннә пирки ёс вырәнне те час-часах улаштарнә. 1937 сур тәлне вәл Мән Сәнтёрте райёстәвком председателенче ёслөнә. Савна май мана та унта вөрәнме илсе кайрә. Эпә 1-меш класс учителә М.И. Багров патне лекрәм. 1-меш класран вөрәнсе тухнә хысән аттене Хёрлэ Чугай районне райфо заведующийенче ёслеме кусарчәс. Манән та унта вөрәнме кайма тиврә. Унта 5-меш класа ситиччен вөрәнтәм.

Аттене 1942 сұлта вәрса илсе кайсан эпир аннепе иккән хамәр яла, Мулкакассине кусса килтәмәр. 6-меш класа Орининти ватам шула вөрәнме кайрәм. 8-меш класа ситиччен унтах вөрәнтәм. Вәрсә вәслөннә сур эпир, 35 ача, 8-меш класран вөрәнсе тухрәмәр. Сәнтөрү кунне шултах уявларәмәр. Митинг та пулчә.

Суллахи каникул вәхәтәнче пире, 8-меш класс пәтернә арсын ачасене, Сәрпү сывәхән-

чи сар лагерьне илсе кайрәс. Сав сур Оринин шуләнчен 7 сур вөрәнмелли шул туса хучёс. Пирән вара, 8-меш класран вөрәнсе тухнисен, камән аста килчә унта вөрәнме кайма тиврә. Тәприсем пачах вөрәнме каймарёс. Эпир вара, Муркаш сывәхәнче вырнаснә ялсенчи ачасем, Муркашри ватам шула 9-меш класа сүреме тытәнтамәр. Пәтәмпе 9-ән пулнә.

Вәрсә хысәнхи сұлсенче вөрәнме кайма сәмәләх пулман ёнтә. Шула сур сүремелле, тәранмаләх апатсиримёс те, тумланмаләх тумтир те ситмен. Ситменнине вөрәннәшән укша түлемеллеччә. Савәнпа чылайшә вөрәнме сүреме пәрахрә. Мулкакассинчен эпир Аркадий Михайловпа иксёмәр кәна пәрахарәмәр. Пиккикассинчен Никодим Федотов та пирәнпе пәрле шула сүретчә.

Вөрәнү сүлэ пуслансан кәркунне сәр улми кәларса пүс-

тарма пире «Свобода» колхоза илсе каятчәс. Кацхине те унтах сывәраттамәр. Эпә хам Камашри Кронид Белов киләнче сывәрнине лайәх аставатәп.

Шул директоренче вәл вәхәтра чылайранпа ёнтә А.А. Шишкин ёслетчә. Вәл сәмрәклах ку ответлә ёсә күләннә пулнә. 1909 сұлта суралнаскер, 1931 сұлта шул директорен тивәсёсене пурнәслама тытәннә. Шул директоренче тәрәшнине пәрлех ачасене историпе те вөрәнтетчә. Унән мәшәрә те шулта ачасене вөрәннә.

Вәсен 5 ача пулнә: 3 ывәлпа 2 хәр. Халә вәсенчен ывәлэ Андрей Андреевич тата хәрә Светлана Андреевна пурәннацсә. Хәрә Шупашкарта пурәннә, больницәра вәй хурать. Аслә ывәлэ Юрий Андреевич летчик пулнә, 2005 сұлта Магадан хулинче вилнә.

А.А. Шишкина 1956 сұлта Етәрне районенчи Иваново шулчә сунса кайсан ача сәклеме тесе илсе каяцсә. 1972 сұлта вара ача Шупашкар районне ёслеме кусарнә. Кунта вәл 1979 сұлчәненх пурәннә, 70 сур тултарса сәре кәрет.

Эпир 10-меш класран вөрәнсе тухакансем 25-ән пулнә терәм. Паянхи куна вәсенчен сыввисем 8-ән. Шул пәтернисенчен вара учительсем пулса 7, агрономра 2, летчикра 1, бухгалтерта 3, медицинәра 8, морякра 1, тәрлэ рабочисем пулса 6, милици органёсенче 2 тата посольствәра 1 сын ёслөнә. Сән үкерчәкре шул ачисемпе пәрле А.А. Шишкина (варринче лараканни), Надежда Петровнапа унән мәшәрне

Василий Матвеевич Авдеевсене, физкультура учительне Ф.К. Кириллова куратәр. Хысәлти ретре А.А. Шишкинән ывәлэ Кирилл тата малти ретре унән хәрә Светлана Андреевна хайән йәмәкәпе. Ытисем 10-меш класри шул ачисем. Эпир, Орининтан пынисем, ун чухне сән үкерёнеймен.

А. КАЛИНИН.
Мулкакасси ялэ.
(Вәсә пулать).